

Kriminalisering av fredlig aktivism – ett fall för Europadomstolen?

Greenpeace-aktivister tar klimatfall till Europadomstolen

Aktivister från Greenpeace Norden tar en villkorlig fängelsedom vidare till Europadomstolen för de mänskliga rättigheterna. Aktivisterna som hösten 2020 protesterade mot utbyggnaden av oljeraffinaderiet Preemraff har av svensk domstol dömts till villkorlig fängelsedom. Greenpeace Sverige menar att vi ser en oroväckande trend med kriminalisering av legitim aktivism i Sverige och vill genom en prövning av fallet av Europadomstolen säkerställa att svenska domstolar tillämpar europeiska skyddsåtgärder för mänskliga rättigheter. Fallet är, enligt tillgängliga uppgifter till Greenpeace, den första anmälan mot Sverige gällande fredliga protester sedan 1980-talet.

Hårdare repression mot aktivister i Sverige

Vi har på senare år sett [ett allt hårdare samhällsklimat gentemot fredliga aktivister](#). Statsminister Ulf Kristersson har antytt att klimataktivister på något sätt skulle vara "totalitära krafter" och justitieminister Gunnar Strömmer [har efterlyst att domstolarna ska utdöma hårdare straff](#) till just klimataktivister som utför fredliga olydnadsaktioner. Fler klimat- och miljöaktivister både åtalas och döms nu oftare för [grövre brott än tidigare](#). FN:s särskilda rapportör [Michel Forst har skrivit ett brev till regeringen](#) om fallet "Anna" på energimyndigheten som blev av med sitt jobb och utsatts för "bestraffning, förföljelse och trakasserier" – på grund av sitt klimatengagemang och deltagande i fredliga miljödemonstrationer.

En kränkning av rätten till yttrandefrihet

I [anmälan till Europadomstolen](#) hävdas att sökandens deras rätt till yttrandefrihet (artikel 10 i Europakonventionen) har kränkts när de arresterades, åtalades och dömdes efter en fredlig klimatprotest. Yttrandefrihet och rätten att delta i fredliga demonstrationer hänger nära ihop, och protesten var i sig en form av yttrande.

Varför domen inte håller:

- Myndigheterna måste visa tolerans mot fredliga protester, även om de sker på skyddade platser.
- Klimatfrågan är en av de mest akuta samhällsfrågorna – därför krävs särskilt starka skäl för att inskränka yttrandefriheten i detta sammanhang.
- Sökanden agerade som del av en erkänd miljöorganisation, som enligt Europakonventionen har en viktig roll som "samhällelig väktare" och därför bör ha extra skydd.
- Protesten riktades mot ett stort företag, och sådana aktörer får acceptera mer omfattande kritik.
- Protesten var helt fredlig, och fredliga demonstrationer ska normalt inte leda till hot om straff.

- Domstolarna visade varken på "tillräckliga" eller "relevanta" skäl för att ett ingripande var nödvändigt i ett demokratiskt samhälle.

Om straffen:

- Straffen var oproportionerliga. Ingen klandervärd handling påvisades, och myndigheterna konstaterade själva att protesten var fredlig och orsakade minimala störningar.
- Trots detta utdömdes fängelse (om än villkorligt). Enligt Europakonventionens praxis bör fredliga yttranden i princip inte hotas med fängelse.
- Domstolarna gav inga tydliga skäl för straffets storlek.

Fredlig aktivism är en mänsklig rättighet

Att utdöma fängelsestraff i detta fall saknar nödvändighet och riskerar dessutom att avskräcka människor från att delta i fredliga klimatprotester – just i en fråga som är av största allmänintresse.

Domstolarna ska vara rättsstatens och demokratins väktare. Men de är samtidigt inte immuna från den allmänna utvecklingen inom samhället. Det allt hårdare samhällsklimatet mot fredlig aktivism i Sverige, från politiker och i media påverkar hur åklagare och domare prövar lagen.

Detta mål syftar ytterst till att stoppa kriminaliseringen av fredlig aktivism i Sverige genom att säkerställa att svenska domstolar börjar tillämpa europeiska skyddsåtgärder för mänskliga rättigheter. Detta är den första anmälan mot Sverige gällande civil olydnads-protester sedan 1980-talet.

Ett planetärt nödläge

Professor emeritus vid KTH, Staffan Laestadius, har för Greenpeace räkning gjort [ett särskilt yttrande](#) om huruvida nuvarande läge på klimatområdet kan eller bör betraktas som ett planetärt nödläge och om det i så fall kan/bör/måste anses etiskt/moraliskt försvarbart att ingripa mot aktörer som medvetet förvärrar det globala klimatläget och därmed riskerar mänsklighetens överlevnad.

Laestadius påpekar att temperaturer som varaktigt överstiger 2°C över den förindustriella nivån har inte förekommit på jorden sedan Pleistocene-epoken för 2,6 miljoner år sedan. De har således inte varit förenliga med mänskligt liv och villkoren för detta. Samtidigt pekar nuvarande globala utsläppsbanor mot en temperaturhöjning i atmosfären på långt mer än 2°C, redan detta väsentligt högre än de 1,5°C som de flesta klimatforskare betraktar som en absolut högsta hanterlig nivå. Om inte kraftfulla åtgärder omedelbart vidtas går vi mot en temperaturhöjning på 3°C. Detta, om något, är att beteckna som ett klimatnödläge enligt Laestadius.

Följaktligen menar Staffan Laestadius att "kraftfulla men icke våldsamma åtgärder för att praktiskt förhindra och därmed också påtala omfattande klimatkrisökande investeringar är att betrakta som etiskt-moraliskt försvarbara och rent av eftersträvarsvärda. De utförs i ett uppenbart nödläge där förutsättningarna för mänskligt liv är hotade. Klimatkrisen är i dag sannolikt det största hotet för mänskligheten, och därmed också för var och en av våra medmänniskor. Att i det läget förneka att detta är ett nödläge och ävenledes straffa budbärarna vore omoraliskt."

Bakgrund - historien om Preemraff

Hösten 2020, fem år efter att Parisavtalet godkänts lyckades en enad svensk klimat- och miljö rörelse stoppa den planerade expansionen av Preems oljeraffinaderi norr om Göteborg. Expansionen skulle ha bidragit till att ytterligare en miljon ton koldioxid skulle släppas ut – varje år. Historien om Preemraff är en stor seger för miljö rörelsen och ett tydligt exempel på varför [aktivism är nödvändigt i en demokrati](#).

Preem ansökte och fick 2018 tillstånd i mark- och miljödomstolen för en utbyggnad av sitt raffinaderi i Brofjorden, utanför Lysekil. Preem ville satsa 15 miljarder kronor på oljeraffinaderiet i Lysekil på en teknik som skulle göra det lönsamt att fortsätta raffinera smutsig tjockolja, främst från svavelrika oljefält i Ryssland. Ökade miljökrav på fartygsbränslen gjorde den smutsigaste delen av råoljan svår för Preem att sälja. Därför ville de istället börja raffinera den till bensen och diesel.

Utbyggnaden av Preemraff skulle ha lett till att [utsläppen av svaveldioxid till luften riskerade att dubblas](#) och utsläpp av en miljon ton koldioxid hade [omöjliggjort Sveriges klimatåtagande inom ramen för Parisavtalet](#) enligt den brittiske klimatforskaren Kevin Anderson.

Efter underrättelser från [Naturvårdsverket](#), [Naturskyddsföreningen](#) och tusen privatpersoner om den stora miljöpåverkan från projektet tar regeringen över ärendet menber Mark och miljööverdomstolen om ett yttrande. I juni 2020 kommer mark- och miljööverdomstolens yttrande. De ser inga hinder för en utbyggnad av Preemraff eftersom de menade att utsläpp inte ska vägas in i miljöbalkens överväganden.

Hösten 2020 [gick klimatrörelsen samman](#) och riktade strålkastarljuset mot Preems planer att bygga ut oljeraffinaderiet Preemraff i Lysekil och flera var engagerade i [nätverket Stoppa Preemraff](#). Tusentals människor samlades i Lysekil för att protestera genom att blockera oljeleveranser med hjälp av segelbåtar och kajaker och demonstrera på land.

[Greenpeace var på plats med skeppet "Rainbow Warrior"](#) för att under parollen "Paris eller Preem" sätta fokus på det absurda i att utbyggnaden. Veckolånga protester kulminerade i [en 62 timmar lång blockad av oljeterminalen](#) där aktivister från Greenpeace Norden klättrade upp i oljehamnens lastarmar och höll upp banderoller.

Strax därefter drar Preem tillbaka ansökan. Att miljö rörelsen lyckades stoppa fossilexpansionen av Preemraff är en av de stora klimatsegrarna för civilsamhället, för Lysekilsborna och för Sverige.

Aktivism är demokrati

Aktivism är enligt Greenpeace Sverige ett uttryck av demokrati. Det är tidigare generationers engagemang, olydnad och motstånd vi har att tacka för många av de grundläggande fri- och rättigheter vi idag tar för givet. Istället för att begränsa aktivismen, borde den stärkas.